

HORROR VACUI

Welkom iedereen.

De presentatie van Renato Nicolodi en Filip Vervaet lijkt relatief leeg als u zo om u heen kijkt, maar zit toch boordevol en dan vooral met referenties aan de beeldende kunst en de filosofie.

Het gaat over 'horror vacui' – de titel van de tentoonstelling. Het gaat over Plato's Cave. De kunstgeschiedenis wordt geadresseerd - van Rodin tot Magritte – en we krijgen objecten te zien waarin een staalkaart aan architectuurbegrippen opgesloten ligt.

Een expositie volgeladen met referenties dus die ieder in zichzelf een schat aan kennis en studie herbergen. Waarmee de tentoonstelling zelf een exemplarisch voorbeeld van een 'horror vacui' is.

De term 'horror vacui' – 'angst voor lege ruimtes' - werd bedacht om kunstwerken te beschrijven die tot in de kleinste uithoeken van een blad, doek of ruimte gevuld zijn met een voorstelling.

De term komt oorspronkelijk uit de natuurkunde en werd door Aristoteles bedacht om het fenomeen te beschrijven dat in de natuur geen vacuüm bestaat. De omringende materie zorgt er altijd voor dat de ruimte volledig gevuld wordt en er in die zin dus nooit 'leegte' is. Op een meer filosofisch niveau bedoelde Aristoteles dat het 'niets' niet kan bestaan. Er is altijd 'iets'. Wat dat 'iets' is, daar zijn grote filosofische debatten aan gewijd. Zoals door Plato. Het meest famous is zijn theorie van de grot, waarin vastgeketende gevangenen op het hen beschikbare witte vlak (leegte!) schaduwen geprojecteerd zien, die zij voor de werkelijkheid houden.

Wanneer één van de gevangenen de kans krijgt om letterlijk 'verlicht' te worden - en dus 'de werkelijkheid' te zien – wordt hij bij terugkomst in de grot niet geloofd door zijn medegevangenen, die de schaduwen op de wand voor de werkelijkheid houden en het verhaal van de teruggekeerde gevangene als onwerkelijkheid beschouwen.

Die ene gevangene is in de allegorie de filosoof, wiens ontwikkelde gedachten niet gevrotten worden door het niet-verlichte volk.

Hoe mooi dan om deze filosofische grot terug te vinden in de holte van een 'denker'. Filip Vervaet zorgt voor een fraaie verdubbeling met deze transformatie van de beeldhouwmal naar de mentale 'grotruimte' in de kern van het iconische beeld van Rodin. Alsof we even 'in' Plato's binnenste kunnen kijken.

Interessant genoeg zit dat binnenste vol schaduwen, wat dan misschien weer iets zegt over de 'waarheid' van Plato's opvattingen. En ook nog eens schaduwen die worden opgewekt met gekleurd discolicht, als representatie

van de hedendaagse, veelkleurige consumptiemaatschappij die voor een belangrijk deel draait om verleiden en dus om illusie. En illusie draait feitelijk weer om 'waarheid'.

Hoe rijmen we de mysterieuze holtes in de installatie van Vervaet met de zwaar tectonische, architectonische ruimtes van Renato Nicolodi? Er is ogenschijnlijk weinig 'leegte' in de mastodontische constructies van Nicolodi. Toch is die leegte er in de meeste sculpturen wel degelijk: in het centrum van de doorgaans symmetrische geometrische vormen.

Alle 'vorm' die gebruikt wordt door Nicolodi omsluit feitelijk een kern van leegte. Waar dus ogenschijnlijk met veel massa en constructie wordt geprobeerd de 'leegte' te vullen, zijn de architectonische vormen uiteindelijke ultieme celebraties van de leegte.

Niet voor niets verwijzen de bouwconstructies veelvuldig naar archetypische modellen als de tempel, de mastuba, de bunker. Allemaal gebouwwormen waarin de leegte van de kern het epicentrum is voor 'rituelen' (religieuze offerdiensten of begrafenissen) of dienst kan doen als schuilplaats (in het geval van de bunkers).

De constructies van Renato Nicolodi lijken ultimo bedoeld om de werkelijkheid buiten te houden, waar bij Plato de werkelijkheid juist in de grot wordt gebracht, al is het in de vorm van de 'valse' schaduwwerkelijkheid.

Wat is echt, wat is onecht? Waar houdt het domein van de kunstenaar op – het creëren van de illusie van werkelijkheid vanuit diens referentiekader – en waar begint de werkelijkheid van de kijker (vanuit diens referentiekader)? Werkelijkheid is een projectie – zoals Plato stelt. Zowel Renato als Filip adresseren dit idee van projectie. Renato doet vrij concreet aanspraak op de 'catalogus' van architectonische voorbeelden in ons hoofd, inclusief alle associaties die daar bij horen. Filip bespeelt iets subjectiever de beleving. Hij deconstrueert bekende fenomenen – zowel uit natuur als cultuur – bewerkt die, manipuleert, assembleert en maakt surreëel.

Tussen de harde werkelijkheid van Renato en de zachte manipulatie van Filip zit het domein van de verbeelding.

Ik denk dat ik niet teveel zeg als ik denk dat deze presentatie de verbeelding maximaal zal 'vullen'.

Veel kijkplezier.

Robbert Roos, 21 november 2015